

UDK: 368.942:27-282.3

1.01 izvirni znanstveni članek

Petja Mihelič

doktor prava

ZDRAVSTVENO ZAVAROVANJE KOT OBLIKA OBDAVČITVE IN VPRAŠANJA GLEDE SVOBODE VEROIZPOVEDI

IZVLEČEK: Ameriška vlada pod vodstvom predsednika Baracka Obame je z zakonom, sprejetim 1. avgusta 2012, vpeljala novosti v zdravstveno zakonodajo. To navodilo, ki se po angleško imenuje Health and Human Services Mandate ali HHS Mandate in spremlja zakon o zdravstvenem zavarovanju (Patient Protection and the Affordable Care Act), delodajalcem nalaga, da morajo v shemo zdravstvenega zavarovanja, ki ga plačujejo za svoje delojemalce, vključiti tudi zavarovanje, ki vsebuje kritje za kontracepcijska, sterilizacijska in abortivna sredstva. Delodajalci, ki tega zaradi ugovora vesti nočejo storiti, morajo davčni upravi plačati visoko globo. Ugovor vesti je vlada najprej priznala le verskim ustanovam v ožjem pomenu (župnijam, redovnim skupnostim), torej tistim, ki zaposlujejo le pripadnike svoje vere in služijo le pripadnikom svoje verske skupnosti, ne pa podjetjem, bolnišnicam, šolam in dobrodelnim ustanovam, ki so namenjene širšemu delu prebivalstva. Ta zakon zato predstavlja napad na ustavno zagotovljeno pravico do svobode veroizpovedi ter resno grožnjo organizacijski enotnosti Cerkve in vernim delodajalcem. Totalitarna nagnjenost oblasti se pokaže tudi s tem, ko si hoče podrediti religijo in omejiti svobodno gospodarsko pobudo.

JEL KLASIFIKACIJSKA KODA: I, K

KLJUČNE BESEDE: Barack Obama, zdravstvena reforma, totalitarna država, Listina pravic, svoboda veroizpovedi, svoboda gospodarske pobude

HEALTH INSURANCE AS A FORM OF TAXATION AND QUESTIONS

ABOUT RELIGIOUS FREEDOM

ABSTRACT: In August 2012 Health and Human Services Mandate (HHS mandate) was issued. It is a rule, accompanying the law on health care (Patient Protection and the Affordable Care Act), that requires private businesses and religious institutions to include coverage of contraception, sterilization and abortifacient drugs in the health-care benefits they provide for their employees, even though that opposes their religious beliefs. If they don't comply, they are penalized by the IRS. Consequently, a huge number of lawsuits was being filed in defense of their freedom of religion. With this unjust law America's first freedom, guaranteed in the Constitution, is being violated. The final aim of the HHS Mandate is to exclude religion from public space, under which category fall running institutions of public character, into a private sphere. Attack on constitutional freedoms, which curtailment of religious freedom and destroying or subjugating non-governmental enterprise certainly is, bears a hallmark of totalitarian government.

JEL CLASSIFICATION CODE: I, K

KEYWORDS: Barack Obama, Health and Human Services Mandate, totalitarian state, Bill of Rights, freedom of religion, freedom of enterprise

Uvod

Abraham Lincoln (1856) ustavo dojema kot temeljni družbeni branik pred zlorabo oblasti s strani zlonamernih posameznikov in združb: »V ničemer ne posegaj v ustavo. Ta mora biti obvarovana, saj je edini branik naših svoboščin.« Prvi amandma Ustave Združenih držav Amerike (1791) zapoveduje: »Kongres ne bo sprejel nobenega zakona, s katerim bi religijo ustanovil ali ki bi prepovedoval svobodno izvrševanje le-te.« Brez upoštevanja te zapovedi je Vlada Združenih

držav Amerike pod vodstvom predsednika Baracka Obame z zakonom, sprejetim 1. avgusta 2012, uveljavila novosti v zdravstveno zakonodajo. Še pred uveljavitvijo pa je Vrhovno sodišče ZDA v zadevi National Federation of Independent Business et al. proti Sebelius et al. (št. 11-393, 2012) s tesno večino (5 proti 4) odločilo, da je zakon v skladu z ustavo. Sodnik Kennedy je ločeno mnenje vrhovnih sodnikov (Scalia, Kennedy, Thomas, Alito), ki so zakonu nasprotovali, povzel z besedami: »Po naši oceni je zakon, ki je pred nami, v celoti neveljaven.« (»In our view, the entire Act before us is invalid in its entirety.«) (Blackman 2012) Ta zakon se uradno imenuje Patient Protection and the Affordable Care Act (2010), pogovorno Obamacare. Uradni cilj tega zakona je omogočiti večjemu številu Američanov dostop do zdravstvenega zavarovanja in obenem zmanjšati državno porabo za potrebe zdravstva. Zakon delodajalcem nalaga, da morajo v shemo zdravstvenega zavarovanja, ki ga plačujejo za svoje delojemalce, vključiti tudi zavarovanje, ki vsebuje kritje za kontracepcijska, sterilizacijska in abortivna sredstva. Temu zakonu se morajo podvreči vse ustanove – v nasprotnem primeru morajo davčni upravi plačati visoko globo (»IRS penalty«), ki znaša 100 dolarjev na dan na zaposlenega, kar jih lahko v kratkem čas pripelje do stečaja in ukinitve dejavnosti. Sprejetje tega zakona je vzpodbudilo žgočo razpravo in organiziran demokratični odpor s strani ameriških katoličanov na čelu z njihovimi škofi oziroma škofovsko konferenco (USCCB). Njim so se pridružili tudi nekateri posamezniki in družbene organizacije, ki pripadajo drugim verskim skupnostim. Več kot 40 primerov in 110 posameznikov, ki predstavljajo bolnišnice, univerze, podjetja in šole, je vložilo tožbo proti zvezni vladi zaradi sprejetja tega zdravstvenega zakona, in sicer zaradi kršitve ustavno zagotovljene svobode veroizpovedi.

PROBLEMATIČNOST HSS MANDATE Z VIDIKA SPOŠTOVANJA VERSKE SVOBODE

Ta zakon naslavlja dve skupini: najprej so to zasebni delodajalci, ki hočejo voditi svoja podjetja v skladu s svojo vestjo in verskim prepričanjem, potem pa so tu še cerkvene ustanove (bolnišnice, šole,

dobrodelne ustanove). V okviru tega zakona je vlada ugovor vesti priznala le verskim ustanovam v ožjem pomenu (župnijam, redovnim skupnostim), torej tistim, ki zaposlujejo le pripadnike svoje vere in služijo le pripadnikom svoje verske skupnosti. Ugovora vesti pa ni priznala podjetjem, šolam, dobrodelnim ustanovam in bolnišnicam, ki so praviloma namenjene širšemu delu prebivalstva. V praksi bi to pomenilo, da bi morala katoliška bolnišnica bolnika, ki prispe po zdravstveno pomoč v bolnišnico, najprej vprašati, ali je katoliške vere, in mu šele nato nuditi zdravstveno oskrbo. Cerkevne ustanove v širšem pomenu (bolnišnice, šole, dobrodelne ustanove, hospici) bi bile tako prisiljene zapreti svoja vrata ali se odpovedati svoji krščanski istovetnosti. Ugovor vesti je omejen tako ozko, da so bile prisiljene v tožbo zoper državo celo naslednje znane institucije: Nadškofija Washington DC, Univerza Notre Dame in medijska mreža EWTN.

Ko se je zakon začel izvrševati za zasebna podjetja, so tudi sodišča začela razsojati v primerih tožb zasebnih delodajalcev. Izkazalo se je, da sodišča večinoma pritrjujejo razumnim argumentom tožnikov in za konkretne primere prisojajo sodno prepoved (»injunctive relief«) izvrševanja tega zakona. Predstavniški dom ameriškega parlamenta (House of Representatives) je v obliki amandmaja k zakonu o nadaljevanju začasnega financiranja dela vlade izglasoval predstavitev uvedbe zdravstvene reforme. Republikanska stran (Republican Views 2016) je zakon ocenila kot poizkus vlade, da si pridobi nadzor nad šestino ameriškega gospodarstva in kot napad na Ustavo ZDA, saj ameriške državljane sili v nakup zdravstvenega zavarovanja. Affordable Care Act je za republikance primer preživete liberalistične miselnosti, ki hoče v Ameriki vpeljati sistem »evrobirokracije«, ki poskuša urejati tudi najmanjši del posameznikovega življenja. Med zasebnimi naslovniki tega zakona je značilen primer zasebnega podjetja Hobby Lobby, ki ima preko 500 trgovin v 41. ameriških zveznih državah. To zasebno podjetje navzven in skozi daljše časovno obdobje izraža svojo pripadnost krščanskim vrednotam. Lastniki svoje versko prepričanje očitno izražajo tudi tako, da so se odločili, da ob nedeljah ne bodo odprli trgovin, s čimer vsako leto izgubijo večmilijonski zaslužek. (Arroyo 2012) Septembra 2012 je podjetje Hobby Lobby na okrožnem sodišču (United States District Court for the Western District of Oklahoma) vložilo tožbo zoper uveljavitev tega zakona na podlagi

Zakona o obnovi svobode veroizpovedi (Religious Freedom Restoration Act, 1993) ter na podlagi Prvega amandmaja k Ustavi ZDA, s katerim je zagotovljena svoboda izvrševanja veroizpovedi (Free Exercise Clause: »Congress shall make no law respecting an establishment of religion, or prohibiting the free exercise thereof.«). Ne glede na to je novembra 2012 sodišče na prvi stopnji presodilo, da omenjeno podjetje ni izvzeto iz tega zakona. (Hobbylobbycase 2012)

Ali se mora lastnik podjetja res odpovedati ustavni pravici do verske svobode in svojemu verskemu prepričanju, da bi bil deležen ustavno zagotovljene pravice do dela in preživljanja lastne družine? Ali so do svobode vesti in verske svobode upravičeni samo kleriki, ne pa tudi laiki? Ali imajo pravico do svobode veroizpovedi samo fizične osebe, ne pa tudi pravne osebe? Ker sodišča v sodbah rutinsko priznavajo, da neprofitne verske organizacije (zavetišča, bolnišnice, šole itd.) vršijo svojo dejavnost iz verskih nagibov (npr. ljubezen do bližnjega), to pomeni, da bi bile zato lahko deležne prilagoditve tega zakona. Zakon o obnovi svobode veroizpovedi namreč posamezniku zagotavlja izjemo od spoštovanja nekega zakona, če ta nasprotuje njegovi vesti. Zakonodajalec pa kljub temu sme poseči tudi v ustavno varovane položaje posameznikov, in sicer v naslednjih primerih: 1. če s tem zaradi pravic drugih subjektov uresniči neki drugi ustavno dopusten cilj; 2. če zakonodajalec ni imel na izbiro drugega enako učinkovitega sredstva, ki ne bi omejevalo temeljnih svoboščin ali bi jih omejevalo na manj občutljiv način (načelo najmilejšega oziroma najmanj obremenjujočega sredstva).

Eno prvih odvetniških podjetij, ki v javnem interesu (»public-interest law firm«) brani versko svobodo, je Becket Fund. Med njegovimi strankami se nahajajo naslednja podjetja in ustanove: Hobby Lobby, Wheaton College, East Texas Baptist University, Houston Baptist University, Colorado Christian University, Eternal Word Television Network, Ave Maria University, Belmont Abbey College idr. (Becket Fund 2012) Eden njegovih najbolj odmevnih primerov na področju obrambe svobode veroizpovedi, ki ga je dobil na Vrhovnem sodišču, je odločitev Vrhovnega sodišča v primeru Evangeličanska luteranska cerkev Hosanna-Tabor in šola proti Vladni komisiji za enake možnosti (2012, št. 10-553). Sodišče je odločalo o vprašanju, ali so verske

skupnosti zaščitene (»ministerial exception«) pred tožbami svojih pastorjev iz razlogov pristranskega zaposlovanja (»employment discrimination lawsuits«). Vlada oziroma Vladna komisija za enake možnosti je v tem primeru izgubila tožbo z devetimi glasovi proti nič. Sodišče je namreč zavrnilo ozko gledanje vlade na svobodo veroizpovedi in ga označilo kot »skrajno ('extreme'), nevzdržno ('untenable') in nenavadno ('remarkable')«. V odločbi Vrhovnega sodišča Združenih držav Amerike so bili sprejeti argumenti odvetniškega podjetja Becket Fund, ki je utemeljeval, da morajo biti verske skupnosti svobodne pri izbiri in postavljanju svojih voditeljev.

V zadevi *Burwell proti Hobby Lobby* (2014, št. 13-354) je o pritožbi na sodbo prvostopenjskega sodišča presojalo Vrhovno sodišče Združenih držav Amerike v polni sestavi (devet sodnikov). Potem ko je poslušalo popoln ustni zagovor tega primera (»in full oral arguments«), je Vrhovno sodišče presodilo, da zvezna vlada ni uspela dokazati, da ta zakon krši načelo najmilejšega sredstva za doseg zakonitega cilja, ki je zagotovitev brezplačnega nadzorovanja rojstev za ženske. Odločitev je bila sprejeta s strani večine sodnikov: Kennedy, Roberts, Scalia, Thomas in Alito. Proti so glasovali: Sotomayor, Kagan, Ginsburg in Breyer. Iz te odločitve Vrhovnega sodišča sledi, da Hobby Lobby in podobni delodajalci ne smejo biti prisiljeni v spoštovanje zveznega zakona, ki nasprotuje njihovemu verskemu prepričanju. Ta odločitev je prva v nizu, saj je bilo zaradi tega zakona proti zvezni vladi vloženih več kot sto tožb s strani več kot tristo tožnikov.

HSS MANDATE IN ŠIRŠI KONTEKST (NE)SPOŠTOVANJA VERSKE SVOBODE

HHS Mandate je nepravičen zakon (»unjust law«) v polnem pomenu besede, saj krši pravico do svobode veroizpovedi, ki jo ščiti Ustava Združenih držav Amerike. Končni cilj zakona je lahko dvojni. Prvi je postopna uvedba splavov v katoliške bolnišnice, in sicer po sklepanju »a fortiori«: če delodajalec dopušča (negativna pravica) in celo plačuje splave (pozitivna pravica) za svoje zaposlene, je izvrševanje te pravice toliko bolj dolžen omogočiti v okviru svoje ustanove za svoje paciente.

Drugi cilj, ki ga je mogoče doseči z uvedbo tega zakona, pa je izločitev vseh religij iz javnega prostora v zasebnost. Izrazita lastnost totalitarne države je, da hoče zasesti in si podrediti ves javni prostor in omejiti zasebno pobudo zgolj na zasebnost. Temu v šestem odstavku drugega oddelka pritrjuje tudi Zakon o mednarodni verski svobodi (International Religious Freedom Act) iz leta 1998, ki ga je sprejel Ameriški kongres, podpisal pa predsednik Bill Clinton: »Preganjanje vere, čeprav ni omejeno na določeno področje ali oblast, pa je posebej razširjeno, sistematično in gnusno pod totalitarnimi vladami.« Zakon o mednarodni verski svobodi zapoveduje širjenje (»promotion«) verske svobode po svetu kot osrednjo sestavino zunanje politike Združenih držav Amerike. V prvem odstavku drugega oddelka omenjenega akta Kongres izjavlja naslednje: »Pravica do svobode vere je v samem temelju nastanka in obstoja Združenih držav. Mnogi ustanovni očetje, ki so iz inozemstva zbežali pred verskim preganjanjem, so v svojih srcih negovali ideal verske svobode. Kot zakon so torej postavili to temeljno pravico in steber našega naroda – pravico do svobode vere. Od svojega rojstva do današnjih dni so Združene države cenile to zapuščino verske svobode ter izkazovale spoštovanje tej dediščini, tako da so versko svobodo branile in nudile zatočišče tistim, ki so trpeli versko preganjanje.«

Demokracija predpostavlja ljudstvo, ki je visoko moralno. Za to potrebuje religijo, ki podaja absolutne moralne zakone, neodvisne od kraja in časa ali kakršne koli druge okoliščine. Demokracija brez moralnih temeljev ljudi vodi v masovno tiranijo, ko ljudje glasujejo za usmrtitev Sokrata, križanje Jezusa, žrtvovanje dekleta (Ifigenija). Psihiater in psihoterapevt Raphael M. Bonelli (Univerza Sigmunda Freuda na Dunaju) je pokazal na izsledke znanstvene raziskave, ki je pokazala znaten porast duševnega zdravja v neposrednem sorazmerju s porastom verske prakse. Religija je bistveni del človekovega življenja, saj lahko, za razliko od pozitivizma, edina poda zadovoljive odgovore na bistvena vprašanja človekovega obstoja – kaj je resnično, kaj je moralno prav, kakšen je smisel in namen zemeljskega življenja. (Bonelli 2015)

Sekularizem teži k ozračju, ki je popolnoma imanentno in izpraznjeno simbolov, ki označujejo transcendenco. Kakršen koli

simbol, ki bi predstavljal resnično transcendentno avtoriteto, se mu upira – biti hoče namreč gospodar samega sebe in absolutni gospodar svoje volje. Največji odpor čuti do simbola, ki predstavlja Boga, ki ureja in sankcionira ne samo njegovo zunanje delovanje, temveč tudi notranje. Etični zakoni oziroma postulati ne veljajo zato, ker tako zapoveduje Cerkev, temveč obratno – ker so resnični, jih Cerkev zapoveduje. Ideološka sekularnosti za svoje geslo uporablja ideološki pluralizem. Zanj je značilno, da zahteva odstranitev vseh verskih simbolov iz javnosti, ker bojda žaliyo verska čustva drugih religij ali kršijo načelo ločitve Cerkve od države. Laž, postavljena nasproti resnici, preprosto ne vzdrži, zato pred njo ali zbeži ali pa jo skuša uničiti – zato postanejo moteči simboli religij in izražanje verskega prepričanja v javnosti. Notranji odziv človeka, ki živi v laži, je, da pred resnico beži, ker je ne prenaša v svoji navzočnosti – kakor Adam in Eva, ki sta se skrila pred navzočnostjo absolutne Resnice, ker sta vedela, da sta naga (Mz 3,10). Ideološki pluralizem je ideologija kot vsaka druga, ki postane totalitarna v trenutku, ko začne sebe razglašati za edino sprejemljivo in s tem zanika pravico drugih, da svobodno zagovarjajo svoje načelno prepričanje, kar je temelj demokratičnega dialoga. Ker iz položaja »de iure« izvira položaj »de facto«, je »de iure« (teoretični) pluralizem enak »de facto« totalitarizmu, saj zatira edinstvenost posameznika: pluralizem + pluralizem + pluralizem = diktatura pluralizma. Medtem pa je »de facto« (praktični) pluralizem enak demokraciji: npr. katoličan + musliman + protestant + hindujec + ateist = demokracija. Ob tem država more in mora prednostno dovoljevati določeno religiozno simboliko v javnosti, če je ta zgodovinsko, sociološko in politično pogojena oziroma motivirana. Tako krščanski simboli v Republiki Sloveniji ne odražajo samo svobode veroizpovedi, temveč tudi dejstvo tisočletne kulturne povezanosti slovenskega naroda s krščanstvom, ki se navzven kaže kot utrip javnega mnenja, dejanski obseg versko navdahnjene družbeno koristne dejavnosti ter zavezanost tradicionalnemu evropskemu idejnemu prostoru. To so stvarno utemeljeni razlogi, da država ne krši načela enakosti pred zakonom. (Naglič 2017) Temu pritrjuje sklep Ustavnega sodišča z zavrnitvijo pobude muslimanskega vernika za začetek postopka za oceno ustavnosti 2. člena Zakona o praznikih in dela prostih dnevih v Republiki Sloveniji: »Državni zbor meni, da očitkom pobudnika o

protiustavnosti 2. člena ZPDPD ni mogoče pritrditi. Nabor dela prostih dni naj bi res sledil nekaterim verskim praznikom, vendar za določitev teh prostih dni ni bila ključna njihova verska vsebina. Zakonodajalec naj bi namreč ocenil, da imajo ti dnevi pomembno tradicionalno, družinsko, zgodovinsko in kulturno razsežnost in da hkrati simbolno odražajo za večino državljanov najbolj cenjene vrednote. Ureditev praznikov in dela prostih dni naj bi bila primerljiva z drugimi evropskimi državami.« (2017, št. U-I-67/14)

Papež Benedikt XVI. govori o »diktaturi relativizma«, kjer se v imenu »strpnosti« resnična strpnost uničuje oziroma odpravlja. Primer: strpnost do tistih, ki zagovarjajo več resnic, obenem pa nestrpnost do tistih, ki zagovarjajo eno samo resnico. Strpnost ni to, da se nekdo z nekom strinja, strpnost pomeni ne strinjati se z nekom ob pogoju, da mu je dopuščeno na spoštljiv način obdržati lastno mnenje. Prav to je resnična strpnost, ki omogoča skupno napredovanje v spoznavanju drugega in objektivne resničnost, ki vse presega. Resnice namreč nima nihče v posesti – resnica je absolutna in samozadostna. V svoji okrožnici Caritas in Veritate (2009) papež uči o tem, da je ljubezen brez resnice omejena na čustvovanje. Benedikt XVI. (2012) spoštovanje svobode veroizpovedi prišteva k temeljnim človekovim pravicam, ki pripomorejo k mirnemu sožitju med narodi, ter poziva k njenemu ozaveščanju in širjenju: »V tem zgodovinskem trenutku postaja vedno bolj pomembno, da se ta pravica pospešuje ne le negativno, kot svoboda od – na primer od obveznosti in prisile glede izbire lastne vere –, marveč tudi pozitivno v njenih različnih oblikah, kot na primer svoboda za: izpovedovanje lastne vere, oznanjevanje in posredovanje njenega nauka; za opravljanje vzgojne in dobrodelne dejavnosti ter socialne pomoči, kar omogoča izpolnjevanje verskih zapovedi; da živijo in delujejo kot družbeni organizmi, urejeni po njim lastnih doktrinalnih načelih in institucionalnih smotrih.«

Za iskanje objektivne resnice je vsekakor potreben pogum, tudi napor, a to je dolžnost človeka do samega sebe, kajti ideala resnice in pravice nista niti fikcija niti dispozitivno, temveč kogentno normativno navodilo, ki mora biti izpolnjeno. Ideala resnice in pravice morata biti navzoča pri ustvarjanju in razlaganju pravnih virov – to velja tako za naravno kot tudi pozitivno pravo. Zakon o mednarodni verski svobodi

v drugem odstavku drugega oddelka zatrjuje: »Svoboda verskega prepričanja in prakse je univerzalna človekova pravica, izražena v številnih mednarodnih organih, vključno s Splošno deklaracijo o človekovih pravicah, v Mednarodnem dogovoru o državljanskih in političnih pravicah, Helsinških sporazumih, Deklaraciji Združenih narodov o odpravi vseh oblik nestrpnosti in diskriminacije na podlagi vere ali prepričanja, Ustanovni listini Združenih narodov in Evropski konvenciji o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin.«

Po slovenskem ustavnopravnem redu so država in verske skupnosti ločene (7. člen URS), obenem pa je vsem državljanom zagotovljena svoboda izražanja (39. člen URS) in svoboda vesti (41. člen URS), ki jamči svobodno izpovedovanje vere tako v zasebnem kot tudi javnem življenju. Zahtevo po ločenosti verskih skupnosti in države moramo zato, da ne bi posegali v drugo ustavno pravico svobode vesti in izpovedovanja vere, razlagati ozko. James Madison (1751–1836; predsednik ZDA: 1809–1817), imenovan oče ameriške ustave in najbolj zaslužen za oblikovanje Prvega amandmaja k ameriški ustavi, kjer je zagotovljena svoboda veroizpovedi, ločitev religije in države dojema kot: 1. odsotnost državne cerkve, kakor je to (bil) primer v mnogih protestantskih (skandinavske dežele), pravoslavnih, muslimanskih in komunističnih državah (Kitajska); ter 2. kot zahtevo po enakopravnosti vseh religij. Kakor trdi Alley (1985), Madison v svojih razmišljanjih o verski svobodi ugotavlja, da ne bo vedno mogoče potegniti takšne ločnice med religijo in civilno oblastjo, ki bi odpravljala položaje, v katerih lahko prihaja do trka med njima. Kljub temu pa se je pred totalitarnim prevzemom ene s strani druge ali proti njuni kvarni navezi mogoče ubraniti tako, da se civilna oblast docela vzdrži vmešavanja v religijske zadeve – torej poseganja na področja izven varovanja javnega reda in ščitenja zakonitih pravic ene skupnosti proti drugi.

»Tako kot antisemitizem je antikatolicizem sovraštvo do manjšine, ki je ravno tako velika, da večino moti, in ravno tako majhna, da se lahko z veseljem nad njo znaša /... /. Kot da nihče ne bi smel in ne hotel izvedeti, da je krščanstvo le velika možnost, ki nam jo je – vsakemu izmed nas – podaril Bog, da se v času pripravimo na večnost.« (Kocijančič 2013, 9)

REFERENCE

Alley, Robert S. 1985. James Madison on Religious Liberty. New York: Prometheus Books.

Arroyo, Raymond. 2012. Hobby Lobby Appeal. EWTN, World Over. 29. november. https://www.youtube.com/watch?v=vHaGaZYP_uo (pridobljeno 1. 4. 2017).

Becket Fund. 2012. Becket Found: Religious Liberty for All. <http://www.becketlaw.org/> (pridobljeno 1. 4. 2017).

Benedikt XVI. 2009. Caritas in Veritate. The Holy See. http://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/de/encyclicals/documents/hf_ben-xvi_enc_20090629_caritas-in-veritate.html (pridobljeno 8. 3. 2017).

Benedikt XVI. 2012. Solemnity of the Nativity of the Lord: Homily of His Holiness Benedict XVI. The Holy See. 24. december. http://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/en/homilies/2012/documents/hf_ben-xvi_hom_20121224_christmas.html (pridobljeno 9. 3. 2017).

Blackman, Josh. 2013. Unprecedented: The Constitutional Challenge to Obamacare. New York: Public Affairs.

Bonelli, Raphael M. 2015. Psychiater: Glaube hat positive Wirkung bei psychischen Störungen. Kath.net. 20. avgust. <http://www.kath.net/news/51831> (pridobljeno 3. 4. 2017).

Hobbylobbycase. 2012. Burwell v. Hobby Lobby – Landmark Supreme Court Case. <http://hobbylobbycase.com/the-case/case-timeline/> (pridobljeno 1. 4. 2017).

Kocijančič, Gorazd. 2013. »Antikatolicizem je slovenska varianta antisemitizma«: pogovor z Gorazdom Kocijančičem. Pogledi 4, št. 3, 8–11.

Lincoln, Abraham. 1856. Speech at Kalamazoo, Michigan. Mr. Lincoln and Freedom. The Lehrman Institute. <http://www.mrlincolnandfreedom.org/pre-civil-war/1856-2/speech->

kalamazoo-michigan-august-27-1856/ (pridobljeno 2. 3. 2017).

Naglič, Andrej. 2017. Rešili so božič. Časnik.si. 21. februar. [Http://www.casnik.si/index.php/2017/02/21/resili-so-bozic/](http://www.casnik.si/index.php/2017/02/21/resili-so-bozic/) (pridobljeno 10. 4. 2017).

Patient Protection and Affordable Care Act. 2010. Patient Protection and Affordable Care Act. Congress of the United States of America. [Https://www.gpo.gov/fdsys/pkg/BILLS-111hr3590enr/pdf/BILLS-111hr3590enr.pdf](https://www.gpo.gov/fdsys/pkg/BILLS-111hr3590enr/pdf/BILLS-111hr3590enr.pdf) (pridobljeno 1. 4. 2017).

Republican Views. 2016. Republican Views on Obamacare. Republican Views On The Issues. 5. marec. [Http://www.republicanviews.org/republican-views-on-obamacare/](http://www.republicanviews.org/republican-views-on-obamacare/) (pridobljeno 1. 4. 2017).

Religious Freedom Restoration Act. 1993. Religious Freedom Restoration Act. Congress of the United States of America. [Https://www.congress.gov/103/bills/hr1308/BILLS-103hr1308enr.pdf](https://www.congress.gov/103/bills/hr1308/BILLS-103hr1308enr.pdf) (pridobljeno 1. 4. 2017).

URS – Ustava Republike Slovenije. 1991. Uradni list RS, 33/1991.

Ustava ZDA – Constitution of the United States of America. 1791. Amendments 1–10. United States Senate. [Https://www.senate.gov/civics/constitution_item/constitution.html](https://www.senate.gov/civics/constitution_item/constitution.html) amendments (pridobljeno 5. 3. 2017).

Ustavno sodišče RS. 2017. Št. U-I-67/14-11, § 5. 19. januar. [Http://odlocitve.us-rs.si/documents/84/8e/u-i-67-14.pdf](http://odlocitve.us-rs.si/documents/84/8e/u-i-67-14.pdf) (pridobljeno 10. 4. 2017).

Vrhovno sodišče ZDA 10-553 – Supreme Court of the United States. 2012. Syllabus no. 10-553. 11. januar. [Https://www.supremecourt.gov/opinions/11pdf/10-553.pdf](https://www.supremecourt.gov/opinions/11pdf/10-553.pdf) (pridobljeno 27. 2. 2017).

Vrhovno sodišče ZDA 11-393 – Supreme Court of the United States.

2012. Syllabus no. 11-393. 28. junij.
<https://www.supremecourt.gov/opinions/11pdf/11-393c3a2.pdf> (pridobljeno
27. 2. 2017).

Vrhovno sodišče ZDA 13-354 – Supreme Court of the United States.
2014. Syllabus no. 13-354. 30. junij.
https://www.supremecourt.gov/opinions/13pdf/13-354_olp1.pdf
(pridobljeno 1. 3. 2017).

Zakon o mednarodni verski svobodi – International Religious Freedom
Act. 1998. U.S. Department of State.
<https://www.state.gov/documents/organization/2297.pdf> (pridobljeno 4. 3.
2017).